

Ante Kljaić*

UDK 331.6(497.5)

Izvorni znanstveni rad

ISTRAŽIVANJE PROBLEMA NEZAPOSLENOSTI U HRVATSKOJ S MOGUĆIM PRIJEDLOGOM RJEŠENJA

Nezaposlenost kao sociološka i ekonomska kategorija uzrokuje negativne pojave u razvitku ekonomije svake zajednice, u uskoj je vezi sa stupnjem ukupnog razvitka, a najizravnije je povezana s ostvarenjem bruto domaćeg proizvoda po stanovniku. O tom odnosu ovisi investicijski potencijal gospodarstva, a time i zaposlenost i ukupni razvitak. Autor iznosi osnovne konture mogućega rješenja za hrvatsko gospodarstvo.

Uvod

Problem nezaposlenosti egzistencijalni je problem svakog pojedinca, kada na razini cjelokupnog društva nema mogućnosti da svoju živu radnu energiju pretvori u novac i da time na slobodnom tržištu vrijednost svoje radne energije razmjenjuje za dobra potrebna održavanju života.

Jedinka koja ne posjeduje sredstva rada, male koristi ima od toga da slobodno tržište daje svima mogućnost poduzetničke inicijative. I uz teorijsku pretpostavku da svi za rad sposobni pojedinci imaju demokratske slobode osigurati sebi uvjete rada kojim će plasirati svoju radnu energiju, uvijek se ta činjenica na kraju svodi na to da najuspješniji pojedinci mogu postići taj cilj, ali će još uvijek postojati ogromna većina onih koji to neće moći. Budući da su sredstva rada po svojoj količini i sadržaju, na današnjem stupnju razvitka ograničena, onda su i mogućnosti zapošljavanja ograničene. Ta zakonitost u ekonomskim kretanjima dovodi do nezaposlenosti kao jednom od najvećih problema društva i pojedinca.

---

* A. Kljaić, magistar znanosti, direktor Tvornice konca Unitas d.d. - Zagreb. Članak primljen u uredništvu: 09. 01. 2001.

Ta je pojava karakteristična i za najrazvijenije zemlje, stopa kojih premašuje 45% pa prelazi i 50% zaposlenog stanovništva, a ta je pojava izrazito nepovoljna u nerazvijenome svijetu. To se isto događa i u tranzicijskim zemljama pa i u Hrvatskoj.

Visoka stopa nezaposlenosti stanovništva, kao što je sada u Hrvatskoj, poprima pandemijski oblik. Nezaposleni pojedinac ne samo da je nesretan i pod stresom i da to stanje doživljava kao nedostojan i ponižavajući društveni položaj, nego pojedinac takvo stanje doživljava kao stanje beznadnosti, čime je ugrožen njegov životni opstanak. Time je lišen svake idile koja čini puninu ljudskoga života izraženu demokracijom, slobodom, kulturom, a kao misaono biće nezaposleni je lišen čak i vlastite reprodukcije.

Baš zbog najuže povezanosti nezaposlenosti i gologa života, zadaća suvremene države kao organiziranog društvenog aparata, a u krajnjoj liniji i aparata prisile, jest da na najradikalniji način ostvaruje humanu zadaću i brigu o zapošljavanju svoga stanovništva. U svakom su slučaju žrtve radikalizma u ostvarivanju zapošljavanja manje od humanizma koji se postiže povećavanjem zapošljavanja. Kako bi se to moglo izvesti u Hrvatskoj, govori se u nastavku ovog rada.

Zapošljavanje i zaposlenost

Hrvatsko je gospodarstvo u XX. stoljeću prolazilo kroz nekoliko kriznih razdoblja. Beč i Pešta, što je kod našeg naroda bio sinonim za vladavinu, uveli su nas u XX. stoljeće, a njihova je vladavina završila Prvim svjetskim ratom, što je istovremeno bila kriza sama po sebi. U to je doba malo tko bio pismen, a od pismenih je malo tko imao koristi od Kvaternikova glavničara.¹ Gospodarski nauk Blaža Lorkovića za mlade je sveučilištarce bio tek obvezni ispit.²

Drugo krizno razdoblje za hrvatsko gospodarstvo nastalo je u kraljevini Jugoslaviji, za vladavine Karađorđevića, a po svom se vremenskom trajanju proteglo sve do Drugog svjetskog rata. Uvođenje zajedničke novčane jedinice godine 1918., kada su se austrijske krune mijenjale u omjeru 4 krune za 1 srpski dinar, a 1 crnogorski perper u omjeru 1:1, iako je tečaj krune i perpera bio u omjeru jedna kruna

---

¹ Eugen Kvaternik, Hrvatski glavničar, Zagreb, 1863. Kvaternik raspravlja o razvitku narodnog gospodarstva u Hrvatskoj unoseći sav svoj nacionalni žar u poticanje dioničkog gospodarstva. Tako on kaže: "... budući da se obrti bez glavnice ni pomisliti ne mogu, glavnicu pako sama po sebi bez kreta čovječijeg, opet nije išta..." str.1, "... a ako mi uz posjedovnu glavnicu samo raditi budemo htjeli, ni narodnje bogatstvo i blagostanje minuti ne može" str. 81. Raspravlajući o stanju posjeda Kvaternik govori: "... da se najmožniji dio velikoga posjeda nalazi u rukah ne-Hrvatah.", str. 21.

² Blaž Lorković, hrvatski pravnik i ekonomist, profesor političke ekonomije i financijske znanosti i rektor Zagrebačkoga sveučilišta. Lorković kaže: "Dobra se stiču poglavito radom, onda kapitalom i pomoću prirode." Politička ekonomija, Matica Hrvatska i Pravni fakultet, Zagreb, 1995. str. 13.

za 4 perpera.³ Obveznice za ratnu štetu koje su davane u Srbiji, na Kosovu, u Makedoniji i u Crnoj Gori u apoenima od 1.000 din. nakon rata 1914.-1918. država je otkupljivala za 100 din. nominalne vrijednosti, a poslije ih prodavala za 200, 300 i 400 din. sve na teret pridruženih zemalja u čemu je Hrvatska činila oko 30 % udjela iako u Hrvatskoj nisu davane obveznice.⁴ Porezni sistem, politika zapošljavanja osobito u državnim službama, u vojsci i policiji, preraspodjela krupnih investicija, sve je to bilo usmjereno na gospodarsko i političko jačanje zemalja u sastavu Kraljevine Srbije, a na štetu pridruženih zemalja propale Austro-Ugarske Carevine.⁵

Drugi svjetski rat sam je po sebi na našim prostorima bio kriza, pored ostaloga i gospodarska. Ratna razaranja, materijalna šteta na imovini, ljudske žrtve u ratu i na svršetku samoga rata godine 1945., ostavile su takve posljedice da se materijalna šteta sanirala 10 do 15 narednih godina, a ljudske žrtve iskazane u izdacima za socijalnu skrb, zdravlje i izdatke za mirovine još ni danas nakon 55 godina, nisu riješene, što se može iskazati brojem korisnika boračkih prinadležnosti iz Drugog svjetskog rata. Procesi konfiskacije, nacionalizacije i eksproprijacije i njihove posljedice, desetljećima su reproducirale gospodarsku krizu, završnica koja je između godine 1980. i 1990. kulminirala ekonomskim socijalnim i političkim slomom.

Na krizu iz razdoblja društvenog vlasništva sredstava rada, u kontinuitetu se nastavila gospodarska kriza tranzicije. Upravo današnja tranzicijska kriza u Hrvatskoj, koja nije hrvatski specifikum, već je karakteristika i pravilo svih tranzicijskih zemalja, samo je u Hrvatskoj, a u BiH još žešće izražena i kao posljedica agresije Srbije i Crne Gore, a traje već punih deset godina.

Dakle, Hrvatska i njezino stanovništvo prošli su u XX. stoljeću tri velike društvene, socijalne, političke i gospodarske krize, vremensko trajanje kojih se proteglo na cijelo stoljeće. Hrvatska se u posljednjih stotinu godina nije gotovo ni jednu jedinu godinu mirno, samostalno i slobodno razvijala. Hrvatska je u posljednjih sto godina živjela u izrazito dubokim krizama, kojima nažalost još nema kraja.

Da bi se radikalno pristupilo izlasku iz te tranzicijske krize, prijeko je potrebno, kao prvu zadaću, rješavati problem nezaposlenosti. Rješavanje nezaposlenosti daje najdjelotvornija i najbrža rješenja, i to zato, što se povećavanjem zaposlenosti stanovništva, rješavaju socijalni, ekonomski i politički problemi, kako na unutarnjem planu tako i u međunarodnim relacijama. Nedostatak radnih

---

³ Marijan Hanžeković, "Enciklopedija Jugoslavije", Leksikografski zavod M.Krleža, Knjiga III., Zagreb, 1984., str. 455.

⁴ Mijo Mirković: "Ekonomska historija Jugoslavije", Zagreb, 1962., str. 341.

⁵ Šime Đodan: "Hrvatsko pitanje 1918.-1990.", Alfa, Zagreb, 1991., str. 59. i dalje.

mjesta najbolji je indikator siromaštva. Siromaštvo kao masovna pojava pogubno je za stanje duha čovjeka i države u kojoj se živi. Zaposlenost je pojava koja čovjeka oslobađa, koja ga čini sposobnim, duhovno i fizički zdravim i ekonomski slobodnim i neovisnim. Iz velikih ekonomskih kriza kakva je ova naša neće se moći izići bez rješavanja problema nezaposlenosti.

Uostalom, iz Velike ekonomske krize godine 1929.-1933., svijet, a posebno Amerika, izašli su kada je proradio mehanizam zapošljavanja, koji su omogućile investicije. Kako su se kretale investicije i zaposlenost u Hrvatskoj pokazuje tablica 1.

Tablica 1.

KRETANJE BRUTO INVESTICIJA BDP ŠTEDNJE I ZAPOSLENOSTI U HRVATSKOJ 1989.-1999. GODINE

Opis	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.
1. Bruto investicije u tekućim cijenama u milijardama kn.	0,0076	0,027	0,045	0,280	4,735	9,621	10,474	18,859	25,838	27,319	29,500
2. Indeks cijena 1997=100	0,02	0,16	0,4	3,3	53,9	95,7	96,4	97,8	100,0	98,8	102,6
3. Bruto investicije u cijenama 1997. u milijardama kn.	38,0	16,6	11,2	8,5	8,8	10,1	10,9	19,3	25,8	27,6	28,8
4. BDP u milijardama u kn u cijenama 1997.	159,4	145,5	114,8	101,4	93,2	98,7	105,7	111,8	119,1	128,8	119,5
5. Udio investicija u BDP u %	23,8	11,3	9,8	8,4	9,4	10,2	10,3	17,3	21,6	21,4	24,1
6. Štednja tekuće cijene u milijardama kn.	...	...	...	...	6,9	10,8	16,5	25,2	36,9	43,6	42,4
7. Štednja u cijenama 1997.	37,1	47,1	...	...	12,8	11,3	17,1	25,8	36,9	44,1	41,3
8. Investicije prema štednji %	102,4	35,2	...	...	68,8	89,4	63,7	74,8	69,9	62,6	69,7
9. Zaposleni u gospodarstvu (000)	1.316	1.271	1.154	1.003	978	954	941	950	940	1.024	938
10. Nezaposleni (u 000)	150	172	254	267	251	243	241	261	278	288	325

Izvor podataka: Redak 1. za 1989. SLJH. 1996., str. 151; za 1990.-1998. SLJH. 1999., str. 188; za 1999.

Redak 2. za 1989.-1997. SLJH. 1998, str. 158; za 1998. SLJH. 1999, str. 159; za 1999. Bilten, HNB, rujana, 2000., str. 70.

Redak 4. SGH. 1980.-1991. i SLJH. 1992.-1999. Preračunano na cijene 1997.=100. Za 1998. i 1999. Bilten HNB, rujana, 2000. str. 3. - preračunano.

Redak 6. za 1989. i 1990. izvor SGJ, 1991., str. 503. preračunano.

Redak 9. za 1989.-1994. SLJH, 1995., str. 108. Za 1995. Mjesečno statističko izvješće br. 2 1997. DZS.

Redak 10. za 1989.-1997. SLJH, 1998., str. 149; za 1998. SLJH, 1999., str. 151.

Iskazani podaci u tablici 1. ukazuju da su bruto investicije veće od štednje bile samo u godini 1989., a u svim su ostalim promatranim godinama za oko 30% manje od štednje. U promatranom je razdoblju došlo do izrazitog pada BDP, pa i do pada investicija i štednje. Od te tri kategorije najveći je pad iskazan upravo u investicijama. Dakle, kada investicije padaju niže od razine štednje, nastaje stagnacija, koja se najizraženije ogleda u padu razine BDP i u porastu nezaposlenosti. Na tu je zakonitost u svoje vrijeme ukazao i J.M. Keynes, a ona se danas potvrđuje u kretanju parametara hrvatskoga gospodarstva, iako ne u svakoj pojedinosti.

Udio bruto investicija u BDP od 23,8% u godini 1989. pao je na razinu od 8,4% u godini 1992., a tek je 1999. dosegao 24,1%, s tim da je u industrijske investicije uloženo 29,5%. U godini 1995. tijela državne uprave potrošila su u investicije 26,3%, od ukupnih investicija, a u godini 1998., čak 26,6 % što je više od ulaganja u razvitak industrije. Osim što su bruto investicije niske prema inače niskoj razini BDP, one su bile trošene u velikoj mjeri na neprivredne djelatnosti. Sve je to samo ubrzavalo rast nezaposlenih i pad razine BDP, a to se može iščitati iz tablice 1.

Svako, pa i najmanje pokretanje razvitka gospodarstva, mora početi od povećavanja stope zaposlenosti. Ciklusi reprodukcije ne mogu se pokretati naprijed, ne može se ostvariti rast ukupnoga gospodarstva ako se ne ostvaruje rast zaposlenih. Od toga se počelo u doba Velike ekonomske krize godine 1933. J. A. Schumpeter je u toj krizi predlagao *laissez faire*, do potpuno slobodne konkurencije liberalnog kapitalizma bez uplitanja države. Nasuprot njemu, J. M. Keynes oštro je zastupao tezu da u tako izrazitoj krizi jedino država, kao organizirani aparat, može preuzeti funkciju pokretača proizvodnje iz stagnacije u galop. Keynes i njegovi tadašnji sljedbenici pridonijeli su tome da je predsjednik SAD, F. D. Roosevelt, godine 1933. predložio donošenje Zakona o obnovi industrije i Zakona o preuređenju poljoprivrede. Time je otvoren proces realizacije *New Deal*a i javnih radova. Proces je otpočeo tako da je Država pokrenula javne radove, ona je poduzimala brojne mjere i reforme, a osobito je davala povoljne kredite, pomagala farmerima, davala porezne olakšice i provodila druge mjere. Sve je to bilo u funkciji trošenja novca za investicije u gospodarstvu, sa svrhom povećati zapošljavanje, iz čega se najizraženije povećava kupovna moć i smanjuju se socijalni izdaci i tenzije.

Komparativno sagledanje problema nezaposlenosti

Nezaposlenost u Hrvatskoj dugogodišnja je kronična negativna pojava. Visoka stopa nezaposlenosti karakteristična je pojava za sve nerazvijene i srednje razvijene zemlje. Komparativno sagledanje nezaposlenosti u Hrvatskoj i kod neizrazitijih zemalja svijeta, u SAD, u Njemačkoj i u Japanu, pokazuje da je stopa nezaposlenih

u Hrvatskoj za više od dva puta veća od one u Njemačkoj, za više od šest puta veća nego u SAD i oko 4 do 5 puta veća od stope nezaposlenosti u Japanu.

Realno sagledanje nezaposlenosti prikladnije se može iskazati kao odnos ukupno zaposlenog prema ukupnome stanovništvu. Taj odnos govori da je u godini 1960. u Hrvatskoj bilo zaposleno 18,9% od ukupnoga stanovništva. U navedenim razdobljima sve do pojave tranzicije godine 1990., stopa zaposlenosti imala je blagi trend rasta koji je bio najveći u razdoblju između godine 1985.-1990. kada stopa zaposlenog stanovništva dostiže razinu veću od 34%. Tek godine 1990. počinje blago opadanje, koje kulminira od godine 1993. najnižom stopom u godini 1995. od svega 25,6% zaposlenoga stanovništva. Istovremeno od 1990., pa do svršetka promatranog razdoblja, opada i broj stanovnika, pa je u tim demografskim kretanjima pad stope zaposlenosti nešto blaži.

Dalje se zapaža da bruto domaći proizvod po ukupno zaposlenima opada usporedno s padom ukupnog broja zaposlenih. To je dvostruki pad BDP, jednom po osnovi pada broja zaposlenih, a drugi put po osnovi pada BDP po svakom zaposlenom radniku. Karakteristična je pojava da se prosječan BDP po ukupno zaposlenim radnicima u godini 1993. spustio na razinu onoga iz godine 1965. To znači da je pripadajući prosječan BDP po ukupno zaposlenim radnicima prije tranzicije bio veći. Tek je u godini 1999. ostvaren je prosječan BDP po zaposlenom na razini onoga iz 1985. godine. No zato što je opao broj ukupno zaposlenih, masa BDP u 1999. bila je manja od one u godini 1985. Broj nezaposlenog stanovništva pokazuje stalni rast od 1970. pa do svršetka promatranoga razdoblja. U godini 2000. (kolovoz) bilo je oko 354 tisuće nezaposlenih. Budući da je u kolovozu godine 2000. bilo zaposleno 1.335.326 ljudi, a u godini 1999. broj je stanovnika iznosio 4.554 tisuće (drugih podataka još nema), znači da stopa zaposlenosti stanovništva iznosi 29,3 %, što je veoma nisko.⁶

Zaposleni u gospodarstvu Hrvatske čine oko 80 % ukupno zaposlenih, a oko 20 % i više od toga zaposleni su u državnoj upravi i u djelatnostima koje se izdržavaju iz novca državnog proračuna, doprinosa i prireza. U Njemačkoj i SAD takvih je zaposleno oko 15 % do 16 %.

U Sjedinjenim Američkim Državama i u Njemačkoj i pored visoke stope zaposlenosti stanovništva, još uvijek postoji osjetan broj nezaposlenih, ali i dosta stranih radnika. Iz tih se relacija mogu utvrditi kretanja zaposlenosti koja ukazuju da i kod veoma visoke stope zaposlenosti i uz postojanje stranih radnika, još uvijek ima nezaposlenoga za rad sposobnoga stanovništva u razvijenim zemljama.

U tablici 2. donose se podaci o zaposlenima i nezaposlenima i podaci o vrijednosti sredstava rada (sadašnja vrijednost) i vrijednost po zaposlenom u Hrvatskoj.

---

⁶ O tome više vidi: Mjesečno statističko izvješće, br. 10, 2000., Državni zavod za statistiku, str. 17. i 34.

Tablica 2.

**KRETANJE STANOVNIŠTVA, ZAPOSLENIH I NEZAPOSLENIH I SREDSTAVA RADA I BDP HRVATSKE
U RAZDOBLJU IZMEĐU GODINE 1960.-1999.**

Godine	U tisućama		Nezaposleni (000)	Zaposleni u tisućama		Sredstva rada					
	Stanovništvo	Zaposleni		Prema ukup. zaposlenim %	U držav. upravi	Zaposleni na sredstv. rada	Mil. kn 1997.	Po zaposlen. u 000 kn	Po zaposlen. u USD		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1960.	4.140	781	18,9	5	128	16,4	653	619	67.706	109,4	
1965.	4.273	959	22,4	57	163	17,0	796	749	99.842	133,3	
1970.	4.406	966	21,9	43	176	18,2	790	740	143.498	193,9	31,8
1975.	4.500	1.158	25,7	78	217	18,7	941	886	207.527	234,2	38,4
1980.	4.588	1.414	30,8	82	256	18,1	1.158	1.071	300.168	280,3	45,9
1985.	4.702	1.551	33,3	124	282	18,2	1.269	1.163	350.749	301,6	49,4
1986.	4.722	1.595	33,8	134	291	18,2	1.304	1.194	355.798	298,0	48,8
1987.	4.740	1.628	34,3	134	298	18,3	1.330	1.215	369.339	304,0	49,8
1988.	4.757	1.624	34,1	145	300	18,5	1.324	1.207	379.129	314,1	51,5
1989.	4.767	1.618	33,9	150	302	18,7	1.316	1.204	387.393	321,8	52,7
1990.	4.778	1.568	32,8	172	297	18,8	1.271	1.152	411.143	356,9	58,5
1991.	4.513	1.432	31,7	254	278	19,4	1.154	969	393.002	405,6	66,5
1992.	4.470	1.261	28,2	267	258	20,5	1.003	829	372.562	449,4	73,7
1993.	4.641	1.238	26,7	251	259	20,9	978	798	353.939	443,5	72,7
1994.	4.649	1.211	26,0	243	257	21,2	954	737	338.392	459,1	75,2
1995.	4.669	1.196	25,6	241	255	21,3	941	721	327.294	453,9	74,4
1996.	4.494	1.195	26,6	261	245	20,5	950	715	323.697	452,7	74,2
1997.	4.572	1.187	25,9	278	246	20,1	940	699	327.724	468,8	76,8
1998.	4.501	1.272	28,3	288	247	19,5	1.024	774	333.406	430,8	70,6
1999.	4.554	1.340	29,8	325	268	20,0	1.072	810	339.407	419,0	68,7

Izvor: SGH: 1980; 1986; 1989; 1991; SLJH. 1995; 1998. i 1999. SGI. 1982. i 1991. Tečaj 1 USD = 6.101 kn, US Statistics, 1998., str. 855.

NAPOMENA: Pojedine su kategorije izračunavane i preračunavane prema metodološkim uputama Državnog zavoda za statistiku, sadržanih u odgovarajućim statističkim godištima.

Prema ovome što je izneseno, vrijednost sredstava rada za jedno radno mjesto u Hrvatskoj kreće se, u razdoblju godine 1990. do 1999., na razini od oko 400.000 do 470.000 tisuća kuna ili od 60.000 do 77.000 USD. Te vrijednosti za SAD iznose od oko 160.000 do 360.000 USD, a u Njemačkoj od 170.000 do 220.000 USD. Iz tih se relacija može utvrditi da je vrijednost ulaganja za jedno radno mjesto u Hrvatskoj za 3-4 puta manja od iste kategorije u SAD i u Njemačkoj, a to je bolji odnos od relacije o odnosima cijene rada. Isto se tako uočava da je ulaganje u jedno radno mjesto u SAD veće od istog ulaganja u Njemačkoj. Ta pojava dolazi i otuda što je investicijski kapital u Njemačkoj jače koncentriran, pa na 1 km² površine dolazi oko 16,2 milijuna USD sredstava rada, u SAD na 1 km² površine dolazi oko 3,8 milijuna na USD, a u Hrvatskoj samo 950 tisuća USD.⁷

Komparativni se podaci, donose u tablicama 2.,3. i 4., i to radi jasnijeg sagledavanja karakterističnih kategorija, kao što su stopa zaposlenosti ukupnog stanovništva, nezaposleni radnici, zaposleni u državnoj upravi, uključujući obranu i sredstva rada ukupno i veličinu sredstava rada na jednog zaposlenog na tim sredstvima. Iz prikazanih se podataka uočavaju velike sličnosti i uravnoteženje odnosa u SAD i u Njemačkoj, a u Hrvatskoj se pojavljuju bitna negativna odstupanja, koja su izražena osobito u stopi zaposlenosti i nezaposlenosti stanovništva. U Hrvatskoj, čak u posljednjem desetljeću, naglo pada stopa zaposlenosti, a raste stopa nezaposlenosti. Dalje, u Hrvatskoj je osjetno proporcionalno više zaposlenih u državnoj upravi i javnim službama u odnosu na SAD i Njemačku. Osim te pojave, koja u Hrvatskoj djeluje negativno zbog velikoga broja zaposlenih u državnoj upravi i u javnim službama, izdaci za plaće kod tih kategorija zaposlenih prosječno su mnogo veći, a pritom su plaće sigurne i redovite u odnosu na one zaposlene u gospodarstvu.

Za hrvatsko je stanje gospodarstva jednostavno čudno da tako mali broj radnih ruku u gospodarstvu može izdvojiti proporcionalno velike iznose za financiranje javnoga sektora. Osim velike stope nezaposlenog stanovništva, izdataka za socijalne namjene, izdataka za ogroman broj umirovljenika, raspodjela je bruto domaćeg proizvoda usmjerena prema potrebi života na punjenje državnoga proračuna i javnih fondova, čime je gospodarstvo dovedeno do najniže razine osiromašenja.

U gospodarstvu SAD i Njemačke opažaju se uravnoteženost, kontinuirani rast BDP i rast zaposlenosti, osim u posljednjih nekoliko godina u Njemačkoj, kao posljedica ujedinjenja države. Dalje, permanentno se uvećavaju sredstva rada i rast investicija, čega nema u Hrvatskoj. Stopa nezaposlenih radnika u odnosu na ukupno stanovništvo u SAD u godini 1997. iznosi svega 2,53%, u Njemačkoj, 5,21%, a u Hrvatskoj 7,14%. U Hrvatskoj stopa nezaposlenih mjerena aktivnim stanovništvom iznosi (oko sredine godine 2000.) 354 tisuća ili 21,7% nezaposlenih.⁸

⁷ Koncentracija sredstava rada (kapitala) na 1 km² iskazana u USD, prema tečaju na svršetku godine 1997. iznosi 1,734 DEM za 1 USD i 6,101 kn za 1 USD. US Statistics 1998., str. 855. Podaci ne sadrže vrijednost zemljišta i javne infrastrukture (ceste, mostovi, pruge, pristaništa) i stambenoga fonda

⁸ V. Veselica i D. Vojnić: "Gospodarska politika Hrvatske", Osmo tradicionalno savjetovanje Hrvatskog društva ekonomista, 15-17. studenoga 2000., Opatija, str. 17.

Tablica 3.

**KRETANJE STANOVNIŠTVA ZAPOSLENIH I NEZAPOSLENIH I SREDSTAVA RADA SAD
U RAZDOBLJU IZMEĐU GODINA 1960.-1997.**

Godine	Zaposleni u (000)	% zaposl. prema br. stanov.	U tisućama		Zaposleni u državnj upravi	Zaposleni u gospo- darstvu (000)	Sredstva rada u cijenama 1997.=100 u mlrd USD	Zaposleni na sredstva rada u (000)	Sredstva rada za I radno mjesto u 000 USD
			Nezaposleni radnici	Zaposleni u državnj upravi					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1960.	65.778	36,9	3.852						
1970.	78.678	40,0	4.039	12.554	15,9	66.124			
1975.	88.990	41,6	5.838	14.398	16,2	74.592			
1980.	99.303	44,0	7.637	16.241	16,4	83.062	11.426	72.698	157,2
1985.	107.150	45,4	8.312	16.394	15,3	90.756	17.187	79.208	217,0
1990.	118.793	47,9	7.047	18.304	15,4	100.489	21.846	88.547	246,7
1991.	117.718	47,0	8.628	18.402	15,6	99.316	22.884	88.336	259,1
1992.	118.492	46,8	9.613	18.645	15,7	99.847	23.997	88.025	272,6
1993.	120.259	47,8	8.940	18.841	15,7	101.418	25.875	89.380	289,5
1994.	123.060	47,5	7.996	19.128	15,5	103.932	25.268	91.820	275,2
1995.	124.900	47,8	7.404	19.305	15,5	105.595	28.906	93.253	310,0
1996.	126.708	48,0	7.236	19.419	15,3	107.289	31.862	94.875	335,8
1997.	129.558	48,6	6.739	19.570	15,1	109.988	35.402	97.533	363,0

Izvor podataka: Statistical Abstract of the United States. 1996., 1997., 1998. Za 1991. napravljena je procjena sredstava rada.

NAPOMENA: U stupcu 7. zaposleni u gospodarstvu sadrže podatke o svim zaposlenima bez zaposlenih u državnoj upravi.

U stupcu 9. iskazani su podaci o broju zaposlenih koji rade sredstvima rada iz stupca 8. a to znači da su iz ukupnoga broja zaposlenih isključeni zaposleni u državnoj upravi, poljoprivredi i u solo poduzećima. sredstva rada kojih nisu u stupcu 8.

Usporedni podaci koji se donose za gospodarstvo SAD i Njemačku mogu poslužiti za sagledanje parametara zaposlenih i nezaposlenih i zaposlenih u državnoj upravi i u njezinim ustanovama, ali i kao orijentacija za sagledanje vrijednosti uloženi sredstava rada za jedno radno mjesto.

Smatramo da Hrvatska bez povećanja zaposlenih, gotovo i ne može izaći iz krize. Stoga je bitno sagledati barem okvirno do koje se razine kreće vrijednost uloženi kapitala za otvaranje jednoga radnoga mjesta.

Teškoće koje proizvodi kriza u gospodarstvu Hrvatske, kao niska razina ukupnog i BDP po stanovniku, niska razina kupovne moći, niska razina ukupne potrošnje, niska razina životnog standarda stanovništva, dolaze od niske razine zaposlenih, od visoke potrošnje države, proporcionalno visokog broja umirovljenika, proporcionalno visoke stope socijalnog skrbništva, od visoke stope nezaposlenosti, od skupe proizvodnje, od niskog izvoza i visokog uvoza, od visoke razine vanjske i unutarnje zaduženosti, od visoke potrošnje veće od realnih mogućnosti, što proizvodi kroničnu nelikvidnost i gospodarstva i u državnim institucijama. To dalje stvara potražnju za novcem, a to potiče visoke kamate i dalje iscrpljivanje gospodarstva. Nekonzistentan model pretvorbe vlasništva proizvodnog i uslužnog sektora doveo je do umnožavanja gospodarskih teškoća, s tendencijom daljeg pogoršavanja. Pogrešno postavljenom ekonomskom filozofijom - da je kapital na prvome mjestu, a rad na drugome, da kapital proizvodi profit, pa time da kapital proizvodi kapital, a da je rad samo potreban trošak, naglavce je postavljena ekonomska teorija.

Što o tom važnome problemu kaže Karol Wojtyła, Papa Ivan Pavao II.: "Načelo poštivanja rada zahtijeva da to pravo bude podvrgnuto konstruktivnoj reviziji, i u teoriji i u praksi. Ako je doista istina da je kapital kao cjelina sredstava za proizvodnju u isti mah proizvod rada mnogih naraštaja, tada je isto tako istina da se kapital neprekidno stvara radom koji se vrši uz pomoć te cjeline sredstava za proizvodnju ... Tako je, dakle, načelo prvenstva rada nad kapitalom postulat društvenog morala ... Rad je u nekom smislu nedjeljiv od kapitala i ni u kojem obliku ne trpi onu suprotnost, to jest izdvajanje i oprečnost sa sredstvima proizvodnje, koja je kao rezultat isključivo ekonomskih premisa opterećivala ljudski život prošlih stoljeća ... Promatrajući, dakle s tog gledišta ljudski rad, i zajednički dostup dobrima koja su namijenjena čovjeku, ne može se, također, isključiti ni podruštvovljavanje, pod prikladnim uvjetima određenih sredstava proizvodnje ... U tom svjetlu, posebno istaknuto značenje poprimaju brojni prijedlozi što su ih iznijeli stručnjaci katoličkog društvenog nauka, a i vrhovno Učiteljstvo Crkve. Riječ je tu o prijedlozima koji se tiču suvlasništva u sredstvima rada, sudjelovanju radnika u upravljanju, u prihodu poduzeća, takozvanom radničkom akcionarstvu i slično."⁹ Dakle, i neovisno o tome

---

⁹ Karol Wojtyła, Papa Ivan Pavao II.: "Enciklika, Laborem exercens", 1981.

što kaže (1981.) Sv. Otac Papa, u Hrvatskoj je opet došlo do sukoba, ovog puta kapitala s radom, kao što su marksisti sve do jučer u gotovo jednoj trećini svijeta u prošla dva stoljeća suprotstavljali rad kapitalu.

Iz tih je pogrešnih teza proizašao pritisak kapitala na rad, radi smanjenja troškova proizvodnje, a bez dodatnog je ulaganja i novih investicija neminovno dolazilo do masovnog otpuštanja radnika. Tako se kontingent nezaposlenih stalno uvećavao. Bez novih će se investicija (neovisno o strankama na vlasti) armija nezaposlenih i dalje povećavati.

Teško je naći strategiju razvitka u dubokoj krizi kakva je u Hrvatskoj, a da se kao prvi korak izlaska iz krize ne započne s novim ulaganjima i s otvaranjem radnih mjesta. Rješavanje problema nelikvidnosti, visokih kamata, socijalnih problema, raspodjela mirovina, plaća, tečaja i kretanja cijena, sav je taj posao "šminkanje" pauperizacije, sve dotle dok se stopa zaposlenog stanovništva ne poveća od 30%, koliko je iznosila u godini 1999. na 40%, 45% i više od toga. Mali broj radnih ruku više ne može servisirati i otplaćivati kapital, državu, fondove, socijalu, mirovine i plaće zaposlenih u gospodarstvu, pa još k tome i investirati, i osiguravati dividendu. Apsurd cijele situacije sadržan je i u tome da se država kao organizirani aparat pobrinula da, ako je potrebno i silom, ubere svoje prihode, a da zaposleni u gospodarstvu ne primaju plaću, a pauperizirano stanovništvo čini više od 30% ukupnoga stanovništva. Mnogobrojni državni aparat u biti je birokratiziran, neproizvodan i nevješt državnim poslovima, a pritom nikome ne podnosi račun za ogroman potrošeni novac u visini većoj od 50% BDP.

U doba Velike ekonomske krize u godinama 1929.-1933. vođe najmoćnijih država, osobito SAD, pokrenule su državu. Država je investirala i omogućila investicije. Taj je proces pokrenuo potražnju za radnom snagom. Zapošljavanjem se povećala kupovna moć, a ova je izazvala potražnju, iz čega je uslijedio proces oživljavanja proizvodnje. Kotač se pokrenuo. Država, odnosno ljudi koji su je vodili, pokrenuli su taj kotač. To pokretanje kotača, osobito u SAD, dovelo je do nastanka državnih poduzeća i do pojave državnog kapitalizma. To nije nikome smetalo, jer je cilj postignut, otvoreno je zapošljavanje i tom je cilju sve bilo podređeno. Povijest je pokazala da je taj put bio ispravan.

Hrvatsku, u ovoj krizi, čeka u ovo vrijeme, i na drugi način da ostvari taj cilj, a taj se uvijek svodi na to da valja pokrenuti državu, a država pokreće sve ostalo.

Tablica 4.

KRETANJE STANOVNIŠTVA, ZAPOSLENIH I NEZAPOSLENIH I SREDSTAVA RADA NIJEMAČKE
U RAZDOBLJU 1960.-1997.

Godina	Zaposleni (000)	Zaposleni prema br. stan.	Nezaposleni radnika (000)	Zaposleni u držav. upravi (000)	Zaposleni u gospodar. (000)	U mrd. DEM	U tisućama			
							Zaposleni na sredstva rada	Uložena sredstva za 1 radno mjesto		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1960.	26.501	47,8	271	2.098	24.403	450,0	20.783	21,6		
1970.	26.668	44,0	149	2.978	23.690	1.011,6	20.314	49,8		
1975.	26.110	42,2	889	3.446	22.664	2.113,5	20.802	101,6		
1980.	27.059	44,0	889	3.929	23.130	3.658,8	20.478	178,7		
1985.	26.593	43,0	2.228	3.989	22.604	5.585,1	21.929	254,7		170,5
1990.	28.486	45,0	1.883	4.305	24.181	6.678,1	27.815	240,1		
1991.	36.563	45,7	2.602	5.811	30.752	7.427,1	27.293	272,1		
1992.	35.858	44,5	2.978	5.735	30.123	8.107,4	26.833	302,1		
1993.	35.215	43,4	3.419	5.620	29.595	8.876,7	26.648	333,1		215,1
1994.	34.968	42,9	3.698	5.521	29.447	9.286,2	26.590	349,2		243,6
1995.	34.831	42,6	3.612	5.424	29.407	9.633,8	26.268	366,7		235,3
1996.	34.421	42,0	3.965	5.342	29.079	10.032,7	26.129	383,9		221,4
1997.	34.221	41,7	4.279	5.373	28.848					

Izvor podataka: "Statistisches Jahrbuch Bundesrepublik Deutschland 1997."

Za stupac 2. str. 40., 104. i 105; za stupac 4. str. 40. i 25; za stupac 6., str. 106. i 108; za stupac 7. u godinama 1975., 1985. i 1997. učinjena je procjena. Za stupac 8. Deutsche Bundesbank, Jahresabsch(ssen der Unternehmen 1971.-1996., str. 18-20.

NAPOMENA: Podaci u stupcu 8. uzeti su prema izvorniku u cijinama iz 1961. za razdoblje 1971.-1979. Za razdoblje 1979.-1974. iskazi su u cijinama iz 1979., a za razdoblje 1994.-1996. u cijinama iz 1993. Svi podaci iz stupca 8. uređeni su prema indeksu cijena 1991.=100 i pretrađeni u indeks cijena 1997.=100. Za stupac 11. objavljeno je preračunavanje po službenom tečaju. US Statistics,

1998., str. 855. 1 USD = 1,734 DEM.

Pristup rješavanju problema nezaposlenosti

Moguća strategija razvitka koja u sebi ne bi za osnovicu imala rješavanje problema nezaposlenih, ne može imati izgleda na uspješno rješavanje društvene, socijalne i ekonomske krize. Ovdje bismo mogli ustvrditi da zemlje i narodi, čija je stopa zaposlenosti niža od 35% ukupnoga stanovništva, prolaze kroz duboke krize koje su izraženije, ako stopa zaposlenosti ima tendenciju pada.

U Hrvatskoj od godine 1960., što je pokazano u tablici 2., stopa zaposlenosti stanovništva nije prešla prag od 35%. Dakle, u cijelom je XX. stoljeću Hrvatska postigla godine 1987. maksimalnu zaposlenost od 34,3%. U ostalih 99 godina stopa zaposlenih bila je niža od 34,3%, a u prvih 50 godina XX. stoljeća daleko ispod polovice te maksimalne stope zaposlenosti. Na kakav je način stopa zaposlenosti osnovna poluga razvitka, možemo vidjeti iz tablice 5.

Tablica 5.

**STOPA ZAPOSLENOSTI STANOVNIŠTVA I BDP PO STANOVNIKU HRVATSKE,
SAD, NJEMAČKE I JAPANA**

Države	1950.	1960.	1970.	1980.	1990.	1997.
HRVATSKA						
- stopa zaposlenosti stanovništva %	11,9	18,9	21,9	30,8	32,8	25,9
- BDP po stanovniku u USD	384	710	1.260	3.045	4.608	4.398
SAD						
- stopa zaposlenosti stanovništva %	38,7	36,9	40,0	44,0	47,9	48,6
- BDP po stanovniku u USD	3.156	3.694	4.898	10.451	21.451	26.835
NJEMAČKA						
- stopa zaposlenosti stanovništva %	28,2	44,7	44,0	44,0	45,0	41,7
- BDP po stanovniku u USD	1.109	2.146	3.128	8.869	23.598	22.521
JAPAN						
- stopa zaposlenosti stanovništva %	42,9	47,5	49,1	47,3	50,6	51,5
- BDP po stanovniku u USD	427	803	2.039	7.958	23.912	32.151

Izvor podataka: Za Hrvatsku: godine 1950. i 1955. SGH. 1980. prema indeksu zaposlenosti 1966.=100. Za ostale godine tablica 2. i Mjesečno statističko izvješće, br. 10. 2000., str. 97. DZS.

Za SAD: "Statistical Abstract of the United States", 1998., str. 403. i tablica 3.

Za Njemačku: Za godine 1950.-1970. učinjeno je izračunavanje prema broju zaposlenih i stanovništva; "Statistisches Jahrbuch Deutschland", 1997., str. 40., 104. i 666. Za ostale godine podaci su uzeti iz tablice 4. i US, Statistics, 1998., str. 836.

Za Japan: "Japan Statistical Yearbook 2000." Stope zaposlenosti izračunane su prema

podacima o broju stanovnika, str. 32. i 33. i prema broju zaposlenih, str. 80.

Podaci u tablici 5. na prvi pogled pokazuju da najbogatije zemlje svijeta s visokim BDP po stanovniku imaju veoma visoku stopu zaposlenosti stanovništva. Naime, od visoke stope zaposlenosti uglavnom i dolazi do visokog BDP po stanovniku. Za Hrvatsku se vidi da je stopa zaposlenog stanovništva gotovo dva puta manja od one u Japanu, ali je zato i BDP po stanovniku u Hrvatskoj manji za gotovo devet puta. Ta se pojava slično ponaša i kod SAD i Njemačke. Podaci u tablici 5. pokazuju da je glavni i osnovni problem povećati stopu zaposlenog stanovništva, kao osnovni uvjeta za rješavanje svih drugih ekonomskih teškoća koje proizvodi kriza. Stoga je zaposlenost osnovica opstanka pojedinca i zajednice.

Ništa tako ne ponižava čovjeka, ništa tako ne uništava njegov duh i psihofizičku energiju kao stanje nezaposlenosti. Potrebno je razumjeti nezaposlenog čovjeka, valja shvatiti da ga obuzimaju strah, nevjerica i stalni neprijateljski stav prema onima koji ga okružuju, što ga sve skupa tjera u očaj iz kojeg ne vidi izlaz. Zato nije čudno da provedene ankete pokazuju "da 72% mladih ljudi želi napustiti Hrvatsku".¹⁰ Zbog toga je otvaranje radnih mjesta jednako važno kao i obrana zemlje. Te dvije državne funkcije u svakoj Vladi Hrvatske moraju biti na prvome mjestu. Tim dvjema funkcijama moraju biti podčinjene sve druge državne funkcije. U obrani zemlje i zapošljavanju ne bi se smjela birati sredstva. Sve je dopušteno, osim kriminala i ratnoga zločina. Uspjeh u obrani zemlje i zapošljavanju u svim je vremenima i uvjetima veći od žrtava, koje se mogu dati za te ciljeve.

Stoga hrvatska država mora pokrenuti projekt zapošljavanja i postaviti smišljeni program investiranja. Pojedinaac poduzetnik, dioničko društvo kao gospodarski subjekt, svaki pojedinačno u ovoj krizi nisu u mogućnosti bilo što poduzeti, pa i kada bi se na to odlučili, te aktivnosti ne bi bile istovremene, jedinstvene, a ne bi ni imali ono potrebno što država može, a to je stvoriti okrilje i opću klimu sa cijelim nizom smišljenih aktivnosti i zakonske regulative i jamstvom za širu frontu investicija i otvaranje radnih mjesta, i preko toga omogućiti proces pretvaranja kapitala u dionički kapital.

Uostalom, ekonomije zapadnih zemalja već su na svršetku XIX. stoljeća u velikoj mjeri prešle na model dioničkih udjela i gospodarenje kapitalom kao udjelni dioničari. Na svršetku XX. stoljeća gotovo sve razvijene zemlje svijeta uglavnom su prešle na model dioničkih udjela kojima upravljaju timovi odabranih, vještih i sposobnih stručnjaka. Što se nas tiče, mi tu nemamo šta izmišljati, za nas je sve izučeno i u praksi potvrđeno. Bili bismo u velikoj zabludi kada bismo živjeli u

---

¹⁰ B. Horvat: "Gospodarska politika Hrvatske", Osmo tradicionalno savjetovanje Hrvatskog društva ekonomista, 15-17. studenoga 2000., Opatija, str. 83-114. Horvat upotrebljava prvi put New Deal za Hrvatsku, osvrćući se na bit uzroka i dubinu krize, raspravlja i o rješenjima problema, ali zadržava pravo da o tim rješenjima govori u knjizi koju, vjerojatno, priprema.

uvjerenju da vlasnik pojedinac može uspješno upravljati i gospodariti svojim kapitalom, a da to isto, čak i bolje, ne bi obavljali sposobni timovi u dioničkim društvima.

Dakle, i u jednom i u drugom slučaju kapital omogućuje radu da ostvaruje dodatnu vrijednost, u čemu su sadržani troškovi rada - plaće i dio dodane vrijednosti za uvećavanje cirkulirajućeg kapitala, imajući u vidu da se uložena glavnica regenerira preko amortizacije.

Kako se može u stanju krize očekivati da će pojedinac vlasnik u uvjetima *laissez faire* raditi na proširenju zaposlenja? To ne treba očekivati ni od dioničkog društva. Njihova su usmjerenja u stanju krize okrenuta ekonomičnosti, rentabilnosti, proizvodnosti rada i u pravilu izbjegavanju gubitaka i stečajeva, radi čega se okreću smanjenju broja zaposlenih, jer je rad trošak. Rješenje nezaposlenosti u hrvatskome gospodarstvu u ovako dubokoj krizi valja tražiti u onome modelu u kojem se mora pokrenuti državu kao organizirani aparat, Država mora osigurati investicije, osnivati nova dionička društva i pokrenuti proces rekonstrukcije postojećih dioničkih društava, a sve sa svrhom da se povećati stopu zaposlenih, iz čega slijedi opći razvitak. Ako pojedinac vlasnik može osnivati poduzeće, podizati kredit, novac ulagati u poslove i uredno vraćati kredite, zašto to država ne bi mogla, makar i privremeno?

Država bi osnivanjem novih dioničkih društava i osiguravanjem osnivačke glavnice u trenutku registracije osnivanja takvog dioničkog društva, istovremeno obavila prodaju dioničkog društva. Komu bi država prodala novoosnovano dioničko društvo? Zaposlenicima. Naravno, ta bi prodaja bila obavljena na osnovi valjanih ugovora za dugoročan kredit. Iz novostvorene vrijednosti dioničko bi društvo, kao društvo dioničara svih zaposlenih, u godišnjim obrocima državi vraćalo ugovoreni iznos uložene glavnice. Otplaćena bi glavnica postala dionički udio svih zaposlenih, proporcionalno s njihovim plaćama, u svakoj godini otplate.¹¹ Neotplaćeni dio ne bi mogao biti vlasnički udio dioničara kao zaposlenih.

Radna snaga nije statična pojava zato što neki radnik sklapa ugovor o radu prije, neki poslije, već prema potrebama tehnološkog procesa, neki radnik raskida ugovor o radu, neki tek dolazi u dioničko društvo da sklopi ugovor o radu, a u iznimnim slučajevima nekim bi radnicima po sili zakona prestao vrijediti ugovor o radu, nekima bi se ugovor o radu raskidao krivnjom radnika, a neki bi radnici kao tehnološki višak dobili otkaz i raskid ugovora. O tim se pojavama i kretanjima u svakom dioničkom društvu vodi uredna evidencija i radi plaća, zdravstvenog i mirovinskog osiguranja i sl. Na svršetku svake godine i sada se iskazuje koliko je

---

¹¹ A.Kljaić: "Prilog o transformaciji društvenog kapitala", Financijska praksa br. 6-8., Institut za javne financije, Zagreb, 1990., str. 353-360. Vidi od istog autora i "Proces pretvaranja tzv. društvenog kapitala u druge oblike vlasništva", TEB - Privredni vjesnik br. 12-13., Zagreb, 1992., str. 28-43.

svaki pojedini radnik primio godišnje plaće za svoj rad. Ta su godišnja primanja - plaća ključ, koeficijent njegova udjela u otplaćenome dijelu glavnice, i za toliko se svakom radniku u knjigu dioničara upisuje njegov stvarni dionički dio, kao njegovo privatno vlasništvo.

Hoće li dioničar prodati, za koliko i kome svoje dionice - to je sloboda i volja svakog dioničara. Bitno je to da je glavnica omogućila zapošljavanje, a da su zaposleni ostvarili uvjete da vrate uloženu glavnicu i da im otplaćeni dio pripada u vlasništvo proporcionalno plaći svakog djelatnika u svakoj godini rada. Zakonom se može urediti da jedan dio dionica (svakako proporcionalni dio fondu neto plaća) ide i radnicima koji su zaposleni u državnim djelatnostima, čija sredstva rada ne mogu biti privatno vlasništvo. Tako se država ne pojavljuje ni kao vlasnik kapitalist, niti kao profiter, već isključivo kao organizator, pokretač procesa zapošljavanja.

Uspostaviti društvene odnose, u kojima će radom stvoreni kapital preko dionice postati vlasništvo onoga čiji je rad stvorio taj kapital, najveća je tekovina slobode i humanizacije odnosa među ljudima. Kada radnik preko dionice postane vlasnik dijela ukupnoga kapitala, tada će se kapital pretvoriti u dionički kapital, a kapital-odnosi u dioničke odnose. Taj je proces danas u razvijenom svijetu uvelike uznapredovao. Samo je u SAD godine 1997. bilo 171,3 milijuna dioničara u svim segmentima financijskog kapitala. Burze u SAD okretale su 4.735 milijardi USD, a još i u fondovima, javnim i privatnim 6.946 milijardi USD.¹² Ulaganje kapitala radi zapošljavanja i njegovo pretvaranje u dionički kapital najbolji je put da i Hrvatska, makar i skromnim koracima, prati te svjetske procese. Plan ESOP¹³ u SAD nije ništa drugo do li modificirani oblik radničkog dioničarstva i stvaranje radničkih korporacija, o čemu je jasnu poruku iznio i Papa Karol Wojtyła, godine 1981.

Takavim oblikom dioničkog odnosa, kakav se ostvaruje u okviru ESOP, izraženo je jedinstvo kapitala i rada, ali i ponajprije rada nad kapitalom kako kaže Papa Karol Wojtyła. Prvo od čega valja početi jest to da je potrebno zapošljavati, potrebno je realizirati rad - radnu energiju. To se bez novih investicija ne može ostvariti, a nove investicije u uvjetima duboke krize može pokrenuti samo država. Mi ovdje državu ne vidimo kao vlasnika, kao kapitalista a ni kao dioničara. Država je samo organizirani aparat koji, kada se pokrene, najbrže, najefikasnije i istovremeno može staviti u pokret široku lepezu poluga koje pokreću zapošljavanje

---

¹² Podaci su uzeti prema The Wall Street Journal, Almanac, 1998., str. 394. i US Statistics, 1998., str. 533. i 534.

¹³ ESOP - Employee Stock Ownership Plan (Fond za upravljanje dionicama u SAD). Začetak je nastao još godine 1950. u Kaliforniji, pri pokušaju vlasnika jednih novina, povodom odlaska vlasnika u mirovinu, da proda imovinu svoje kompanije svim zaposlenima. O tome više vidi M. Papuga: "Prikaz američkog plana sudjelovanja radnika u upravljanju kompanijama", Zagrebačka poslovna škola, 1990., str. 1.

i razvitak.

Kada otpočne proces zapošljavanja i kada se radna energija realizira, preko proizvoda u dodanu vrijednost, pokrenut će se zastoj koji je proizvela kriza. Kada taj proces otpočne, brzo će se pokazati njegova djelotvornost. Ne vidimo da bi drugi model bio djelotvorniji. Privatizacija i strategija razvitka (mogli bismo reći koje i nije bilo) u proteklih deset godina, pokazale su svu apsurdnost i potpunu nekonzistentnost. Uostalom, kriza i stagnacija najbolji su dokaz te apsurdnosti. Ta se kretanja najbolje mogu sagledati iz tablici 6.

Tablica 6.

KRETANJE BDP ZAPOSLENOSTI I STANOVNIŠTVA U RAZDOBLJU

IZMEĐU GODINE 1989.-1999.

Opis	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.
1. BDP mil. USD - neostvareni BDP prema 1989.mil.USD	26.660	24.823	18.156	10.241	10.903	14.585	18.811	19.872	20.109	21.752	20.176
2. Zaposleni ukupno (u 000) - smanjeno radnika	1.618	1.568	1.432	1.261	1.238	1.211	1.196	1.195	1.187	1.272	1.340
(u 000)	0	50	136	171	23	27	15	1	8	(85)	(68)
3. Stanovništvo (u 000) - smanjeno stanov.	4.767	4.778	4.513	4.470	4.641	4.649	4.669	4.494	4.572	4.501	4.501
(u 000)	0	(11)	265	43	(171)	(8)	(20)	175	(78)	71	0

Izvor podataka: Državni zavod za statistiku SLJH 1999. i Mjesečno statističko izvješće br. 10. 2000. godine.

Za BDP u 1999. Ivan Kelebuh: "Gospodarska politika Hrvatske", VIII. tradicionalno savjetovanje Društva ekonomista, 15-17.

studenoga 2000., Opatija, str. 390.

Podaci u tablici 6. pokazuju da Hrvatska u razdoblju od godine 1989. do godine 1999., dakle, za deset godina, nije ostvarila 87.163 milijuna USD bruto domaćeg proizvoda, ako se ta pojava mjeri s godinom 1989. kao baznom godinom, i to bez ratne štete. To je grandiozan neostvareni BDP koji se ne može namiriti kreditima ni eventualnom pomoći. U istom je razdoblju smanjen broj zaposlenih za 278 tisuća radnika. Broj stanovnika Hrvatske smanjen je od 4.767 tisuća u godini 1989. na 4.554 tisuće u godini 1999., ili za 213 tisuća stanovnika, što čini 4,7% ukupnoga stanovništva u godini 1999.

Ovdje je učinjen pokušaj da se ukaže na "Hrvatski New Deal", ali ne kopirajući New Deal SAD iz godine 1933., osim ostaloga i zato što Hrvatska nije SAD, što je ovo drugo vrijeme i drugo okruženje, pa stoga i sredstva za ostvarivanje "Hrvatskog New Deala" moraju biti drugačiji. U svakom slučaju, Hrvatska mora napraviti novi rez, i pokrenuti Hrvatski tranzicijski program.

Procjena ostvarivanja ciljeva

Da bi izašla iz krize, Hrvatska mora pokrenuti poluge razvitka koje će je približiti razvijenim zemljama. Vrijeme u kojem je realno moguće ostvariti određene ciljeve može se definirati od godine 2001. do 2010., ali se može napraviti i vremenski pomak, samo ne duži od jedne godine. S tim u vezi mora se poći od ovih zadaća: (1) Povećati stopu zaposlenosti stanovništva. (2) Povećati prirast stanovništva. (3) Otvoriti uvećani proces investicija. (4) Povećati izvoz.

Naravno postoji i niz drugih ciljeva koji će biti ostvareni ostvarivanjem navedena četiri cilja:

- (1) Povećanje stope zaposlenosti moguće je ostvariti na dva načina:
  - (a) Povećanje zaposlenosti u postojećim kapacitetima uključujući i prirast zaposlenosti što će potaknuti investicije i druge gospodarske aktivnosti, na razinu od 3 % godišnje.
  - (b) Povećanje zaposlenosti po osnovi novih investicija, i to u doinvestiranje postojećih poduzeća, i izgradnjom i osnivanjem novih poduzeća, prosječno godišnje 35.000 novih radnih mjesta, što je oko 2,6% od zaposlenih u 1999.
- (2) Povećavanje prirasta stanovništva moguće je ostvariti do razine od 8 ‰ godišnje, u čemu je sadržana stopa prirodnog prirasta i stopa povećanja mehaničkog prirasta, s tendencijom zaustavljanja odljeva stanovništva. Povećanje zaposlenosti smanjit će odljev stanovništva, a povećat će i natalitet.
- (3) Ako se želi ostvarivati prirast od prosječno 35.000 novih radnih mjesta u novim i rekonstruiranim poduzećima, potrebno je godišnje osiguravati oko 3,5 milijardi USD za investicije. Visina prosječnih novih ulaganja za jedno radno mjesto proizlazi iz podataka o vrijednosti sredstava rada za jedno radno mjesto u postojećim poduzećima, iskazanima u tablici 2.

Ostvarivanje procesa investicija podrazumijeva ulaganje u nova radna mjesta

do 75.000 USD prosječno za svako radno mjesto u objekte i opremu, i još oko 25.000 USD za obrtni kapital, što čini 100.000 USD posječno za jedno radno mjesto, a to pokazuju podaci u tablici 2.

Novac za dodane investicije moguće je ostvarivati iz ovih izvora:

- (a) Iz Državnog proračuna, tako da se sadašnja ulaganja u gospodarstvo za razne pomoći i subvencije djelomično usmjere za nove investicije i da se zadrži proračunska razina prihoda, a da se programira smanjenje državnih rashoda i da se ta razlika usmjerava u nove investicije. Te će se uštede moći ostvariti i tako da se zaustavi, pa čak i smanji rast zaposlenih u državnim i javnim djelatnostima, tako da stopa zaposlenosti u državnim i javnim službama od sadašnjih 20,00% u 2000. godine padne za razinu od 15% pa i niže, kao što je to slučaj i kod razvijenih zemalja (tablica 2., 3. i 4.).
- (b) Usmjerivanjem kapitala domaćih banaka u investicije uz garanciju države.
- (c) Zaduženja u inozemstvu, na osnovi ponuđenog programa i ciljeva koje Hrvatska želi postići u razdoblju od godine 2001. do 2010.
- (d) Fond solidarnosti nezaposlenih bila bi nova ustanova koju mora osnovati Vlada Republike Hrvatske sa svrhom prikupljati sredstva za nove investicije, radi povećavanja zaposlenosti.

U taj bi se fond morao uljevati novac od oko prosječno 5,0% iz bruto plaća svih zaposlenih u Hrvatskoj. Polazna je osnovica prosječna bruto plaća svih zaposlenih u Hrvatskoj, koja je u kolovozu godine 2000. iznosila 4.916 kn, (što daje 4.916 kn. x 1.321.000 radnika x 12 mjeseci = 4.424,4 milijuna kuna godišnje). Ta su sredstva u načelu bespovratna, ali za sredstva uplaćena Fondu solidarnosti država može ponuditi uplatiteljima dionice u novim poduzećima. U toj aktivnosti osnivanja Fonda solidarnosti posebno se moraju iskazati sindikati i radničke udruge, a to znači da prihvaćanjem toga modela moraju pokazati solidarnost s nezaposlenima. Jedan mogući program prikupljanja sredstava za povećanje zaposlenosti, kako je gore prikazan, mogao bi imati ovakve stavke kao prosječne godišnje veličine:

(a) Sredstva državnog proračuna	17%	595 milijuna USD
(b) Krediti domaćih banaka	34%	1.190 milijuna USD
(c) Inozemna zaduženja	34%	1.190 milijuna USD
(d) Fond solidarnosti	15%	525 milijuna USD
Ukupno prosječno godišnje	100%	3.500 milijuna USD

Normalno je da ozbiljna stručno-znanstvena analiza i izrada projekta podrazumjevaju aktiviranje domaćih kadrova i institucija, za koje se pouzdano zna da bi mogle rješavati postavljenu zadaću. Ne treba isključiti ni inozemne kadrove i institucije, koje bi, osim svojim stručnim znanjem, pridonijele i lobiranjem kod međunarodnih financijskih institucija.

Upućenim, stručnim, znanstvenim i praktičnim ljudima nepobitno je jasno da se iz ove gospodarske krize može izići samo velikim naprezanjem i "šok" terapijom, koja mora obuhvatiti cijelo stanovništvo. Vlada mora ponuditi rješenje i pokrenuti državu.

Jedna od mogućih projekcija ubrzanog razvitka Hrvatske od godine 2001. do

poduzeća u mil USD	-	1.500	2.000	2.500	3.500	4.000	4.500	4.500	4.500	4.500
<i>Nastavak tablice 7.</i>										
6. Izvori financiranja										
- Državni proračun	17 %	255	340	425	595	680	765	765	765	765
- krediti domaćih banaka	34 %	510	680	850	1.190	1.360	1.530	1.530	1.530	1.530
- inozemni krediti	34 %	510	680	850	1.190	1.360	1.530	1.530	1.530	1.530
- Fond solidarnosti	15 %	225	300	375	525	600	675	675	675	675
7. Bruto plaće ukupno u mil. USD	9.158	9.538	9.857	10.183	10.550	10.897	11.251	11.576	11.916	12.263
- Udio za Fond solidarnosti %	-	2,4	3,1	3,7	5,0	5,5	6,0	5,8	5,7	5,3

NAPOMENA: Polazne veličine za godinu 2000. uzete su prema stanju zaposlenih u rujnu godine 2000. Mjesečno statističko izvješće DZS br. 10. 2000. god., str. 34. Stanovništvo, isti izvor str. 17. procjena sredinom godine 1999.

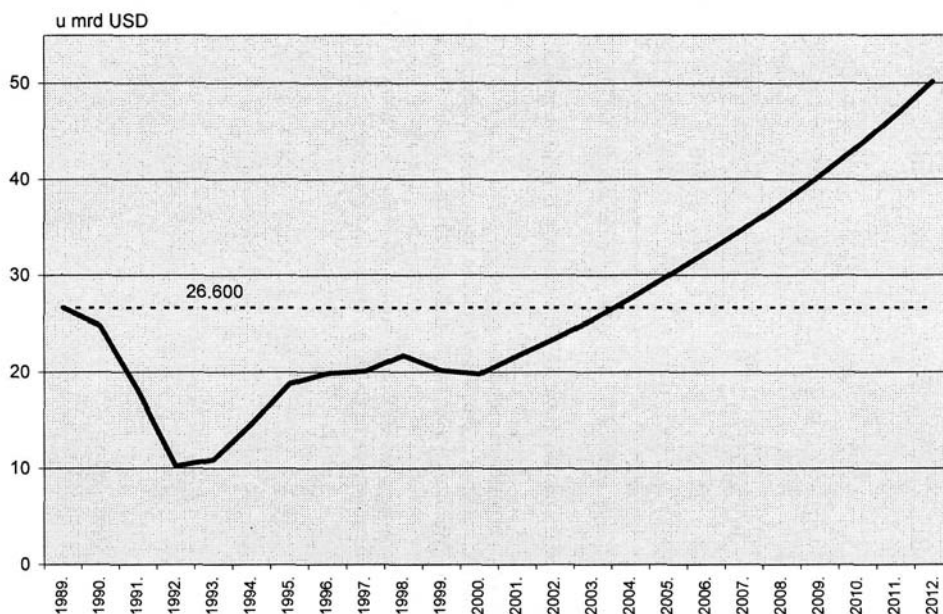
Bruto domaći proizvod za godinu 1999. Ivan Kelebut: "Gospodarska politika Hrvatske", Savjetovanje Društva ekonomista Hrvatske, Opatija 2000., str. 390.

Projekcija BDP u 2000. godini izvedena je iz BDP 1999. godine po zaposlenom radniku u gospodarstvu (20.176 mil. USD :1.076 tis. radnika = 18.750 u 1999. Za godinu 2000. 18.750 x 1057=19.818 mil.USD).Bruto plaće: Prosječne mjesečne bruto plaće po zaposlenom u svim pravnim osobama u kolovozu godine 2000. iznosile su 4.916 kn. Mjesečno statističko izvješće br. 10. godine 2000. DZS, str. 43. Tečajna lista, Srednji tečaj HNB u kolovozu 1USD = 8.50921 kn. Bilten HNB. br. 54. studeni godine 2000. str. 62. Po tom je tečaju prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenome iznosila 577,7 USD pomnoženo sa 1.376 tisuća radnika u godini 2001. daje bruto fond plaća 9.538 milijuna USD. Od toga bi se

iznosa u Fond solidarnosti 2001. slilo 225 milijuna USD ili 2,4 %. Za sve navedene godine po tom osnovu izračunan je bruto fond plaća i udio za Fond solidarnosti. U računu se polazi od fiksnih plaća.

Slika 1.

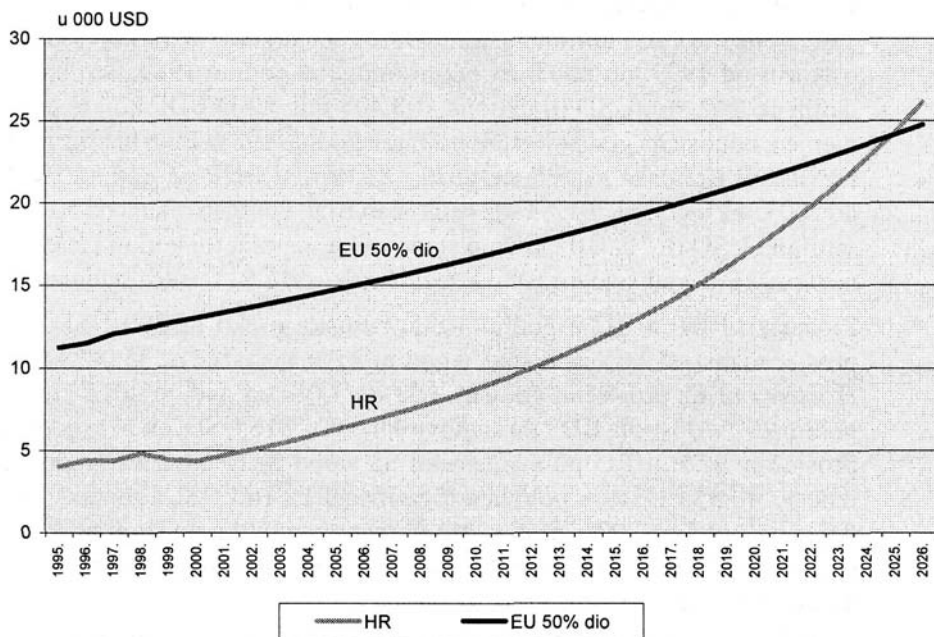
TREND KRETANJA BDP HRVATSKE U GODINAMA 1989.-2012.

Izvor: Tablica 6. i 7.

Slika 2.

BRUTO DOMAĆI PROIZVOD PO STANOVNIKU HRVATSKE I 50% DIO EUROPSKE UNIJE GODINE 1995.-2026.

Izvor: Od godine 1995. do 2000. SLJH 1999. i Mjesečno statističko izvješće 10. 2000. DZS. Ostale godine: Izračun uz godišnju stopu rasta BDP od 7,6% i rast stanovništva od 0,8% do 2010. poslije toga 0,5% za Hrvatsku. Za Europsku uniju godišnja stopa rasta BDP 2,5% godišnje.

Projekcija ubrzanog razvitka Hrvatske polazi od razine krize, i od parametara zatečenih u 1999. i očekivanih u godini 2000., uvažavajući ciljeve koji se žele postići. Ako se stvore pretpostavke za realizaciju predložene projekcije ubrzanog razvitka u razdoblju od godine 2000. do 2010., broj zaposlenih povećao bi se za 500 tisuća radnika, stopa zaposlenog stanovništva povećala bi se od 29,0 % na 36,9 %, a prirast stanovništva iznosio bi 378 tisuća ili 8,3 %. Istovremeno bi broj zaposlenih u gospodarstvu porastao za 504 tisuće radnika, a broj zaposlenih kod države

čak bi se smanjio za 4 tisuće zaposlenih. Ovdje se nije ulazilo u istraživanje, je li moguća takva organizacija države da se broj zaposlenih kod države još više smanji.

Bruto domaći proizvod porastao bi od 19.819 milijuna USD, koliko se očekuje u godini 2000., na 43.326 milijuna USD, što čini povećanje od 118,6%, dakle, više nego za dvostruko. Po toj bi projekciji BDP po stanovniku od 4.352 USD u godini 2000. narasto u godini 2010. na 8.785 USD ili za dvostruko. No, neostvareni BDP od godine 1989. do godine 1999. iznosi 87.163 milijuna USD. Tome valja dodati i BDP koji se neće ostvariti od 1999. do 2003. na razini onoga iz godine 1989., što iznosi daljih 16.242 mil. USD ili ukupno 103.405 mil. USD BDP koji je umanjeno u odnosu na godišnji BDP ostvaren godine 1989. Tako bi ubrzanom razvojem Hrvatska uspjela namiriti neostvareni BDP od godine 1989. do 2003. tek u godini 2012. Tada bi ukupan BDP dosegao razinu od 50.162 milijuna USD ili 10.010 USD po stanovniku, jer bi u toj godini i stanovništvo, uz 8% godišnjega rasta, doseglo brojku od 5.011 tisuća stanovnika.

Prosječan BDP u EU u godini 1995. iznosio je oko 22.500 USD. Uz prosječan rast od 2,5% godišnje, u godini 2012. narast će na 35.062 USD. Hrvatska bi uz prosječan godišnji rast od 7,6% od godine 2012., tek u godini 2025. dostigla BDP po stanovniku od 24.316 USD, ali bi te godine prosječan BDP u EU po stanovniku uz stopu rasta od 2,5% godišnje iznosio 48.333 USD, a polovica toga iznosi 24.166 USD. Hrvatska bi, dakle, tek godine 2025. nastavkom ubrzanog razvitka po stopi od 7,6% prosječno godišnje dostigla polovicu prosječnog BDP po stanovniku EU. Ta kretanja pokazuju podaci i slike 1. i 2.

To dalje znači da bi se Hrvatska morala ubrzano razvijati 25 godina sa stopom ne manjom od 7,6% prosječno i s rastom stanovništva od 2010. po stopi od 5%. Ako bi se htjelo prije dostići razinu od 50% BDP po stanovniku Europske Unije, tada bi stopa rasta morala biti veća. Uz prosječnu godišnju stopu rasta od 10%, BDP Hrvatske dostigao bi 50% dio EU u 2018. godini.

- (4) Povećanje izvoza od sadašnjih oko 4,5 mrd. USD ili oko 22% od BDP, potrebno je povećavati, a to je povećanje izvoza u najizravnijoj je vezi s povećanjem BDP, kako je iskazan u ovome radu. Povećano zapošljavanje i povećana proizvodnja traže i povećanje izvoza, barem do razine ostvarivanog uvoza. Dakle, mora se težiti uravnoteženju uvoza i izvoza. Za povećanje izvoza potrebno je ispuniti tri osnovna uvjeta: (1) kvaliteta robe i usluga, (2) konkurentna cijena, (3) uredni rokovi isporuke. Onaj tko ne može ispuniti ta tri uvjeta, nema što tražiti na svjetskom tržištu i u međunarodnoj razmjeni rada.

Postavljeni model i ciljevi u ovome radu, mogu se drugom interpretacijom analitički obrađivati i dokazivati ovisno o postavljanju zadaće da se u kraćem

vremenu i uz veća ulaganja dostignu i veći ciljevi, ako se sredstva i ukupna društvena aparatura realnije procijene.

Organizacijski pristup pokretanju države i aktiviranju ljudskog faktora

Radi rješavanja problema nezaposlenosti, a osobito onako kako je to izloženo u ovome radu, potrebno je postaviti zadaću: da se taj problem želi riješiti.

O tome Sabor Republike Hrvatske i Vlada moraju donijeti odgovarajuće odluke u obliku deklaracije koja će definirati osnovne smjerove djelovanja, kao što su:

- (1) Donošenje političkih odluka, pokrenuti Državu.
- (2) Donošenje osnovnih smjernica i ciljeva koji se žele postići.
- (3) Utvrditi nositelje aktivnosti: (a) Političko Saborsko i Vladino tijelo za koordinaciju aktivnosti. (b) Odrediti državne agencije i institucije kao nositelje stručnih aktivnosti iz nadležnosti države. (c) Odrediti stručne institute i zavode s jasnim zaduženjima za izradu pojedinih specijalističkih programa.
- (4) Imenovati timove specijalista i znanstvenika kao izravne izvršitelje za pojedina stručna područja.
- (5) Pristupiti izradi programa; oživljavanje postojećih poduzeća, osnivanje novih poduzeća, pomoć stranim poduzećima u procesu njihovih investicijskih zahvata.
- (6) Pripremiti kadrove i timove stručnjaka, uz potrebnu edukaciju, na svim razinama lokalne uprave i samouprave, koji će preuzeti funkcije u osnivanju i izgradnji i u oživljavanju poduzeća. (Sugerira se prikupljanje kadrova javnim natječajem).
- (7) Izraditi nove instrumente ekonomske politike.
- (8) Donijeti nove zakone koji će omogućiti cjelokupan proces ubrzanog razvitka i zapošljavanja.
- (9) Izraditi investicijske programe za svako poduzeće u koje će se ulagati kapital radi povećanja zapošljavanja i proizvodnje.
- (10) Izraditi bilancu osiguranja novca potrebnog za ulaganje, sa cjelokupnim instrumentarijem o načinu ulaganja, povratu novca, kamatama, garancijama i slično.
- (11) Izraditi i donijeti instrumente izravne stimulacije i povećanja izvoza.
- (12) Privremeno zaustaviti dosadašnju praksu privatizacije, dok se ne stvore uvjeti za realniji proces, uključujući i veće zapošljavanje.
- (13) Obaviti političku, marketinšku i svaku drugu edukaciju svih društvenih struk-

tura i cjelokupnog stanovništva.

- (14) Aktivirati sve nacionalne potencijale, za djelovanje u ostvarivanju postavljenih ciljeva.

U tome se mora postići jedinstvo svih parlamentarnih i neparlamentarnih političkih stranaka, Crkve, vjerskih zajednica, udruga, sindikata, nositelja javnih i poslovnih funkcija i u krajnjoj liniji cjelokupnog stanovništva.

- (15) Uspostaviti kontrolne i nadzorne organe na svim razinama u suradnji s organima gonjenja i zaštite, radi urednog i efikasnog realiziranja cjelokupnog procesa ubrzanog razvitka i dosljedne primjene zakona i propisa.

- (16) Raspored i lokaciju kapitalnih ulaganja potrebno je napraviti tako da se izbjegne koncentracija u velikim gradovima, da se osiguraju radni i životni uvjeti u manjim urbanim i ruralnim naseljima. Ovdje valja primijeniti načelo da kapital putuje do ljudi, a ne ljudi do kapitala, da se izbjegne pauperizacija većih gradova.

To bi ukratko bili neki stavovi i prijedlozi za organiziranje svih ljudskih potencijala na realizaciji programa ubrzanog razvitka Hrvatske. Moramo se suočiti s činjenicom da smo veoma nisko pali i da će izlaz iz krize i naprezanja biti dug bolan i težak, jer ovo je program "suza i znoja". Zar to nije učinio i W. Churchill, a poznati su i drugi slučajevi takvoga pristupa izlazu iz krize. Ne uspije li reforma provedena s vrha, neizbježno će nastati promjene koje će se javiti sa dna.¹⁴

LITERATURA:

1. *Blair, Tony*: "Treći put", Jesenski i Turk, Zagreb, 2000.
2. *Dragičević, Adolf*: "Suton socijalizma", August Cesarec, Zagreb, 1989.
3. *Dragičević, Adolf*: "Ekonomski leksikon", Informator, Zagreb, 1991.
4. *Družić, Ivo*: "Razvoj i tranzicija hrvatskog gospodarstva", HAZU, Zagreb, 1997.
5. *Đodan, Šime*: "Hrvatsko pitanje 1918-1990.", Alfa, Zagreb, 1991.
6. *Foley, Bernard*: "Tržište kapitala, Mate, Zagreb, 1993.
7. *Galbraith, J. Kenneth*: "Doba neizvjesnosti", Stvarnost, Zagreb, 1981.
8. *Galbraith, J. Kenneth*: "Ekonomija u perspektivi", Mate, Zagreb, 1995.
9. *Giddens, Anthony*: "Treći put", Politička kultura, Zagreb, 2000.
10. *Horvat, Branko*: "Prirodni i društveni zakoni", Ekonomski pregled br. 3-4., Zagreb, 1999.

¹⁴ J. K. Galbraith: "Doba neizvjesnosti", Stvarnost, Zagreb, 1981., str. 21.

11. *Horvat, Branko*: "Minimalni program izlaska iz krize", Ekonomski pregled, br. 5-6., Zagreb, 2000.
12. *Horvat, Branko*: "Novi put, New Deal za Hrvatsku, Gospodarska politika Hrvatske", Osmo savjetovanje HDE, Opatija, 2000.
13. *Jurković, Pero*: "Aktualni problemi fiskalnog sistema i fiskalne politike", Financijska praksa, br. 6-8, 1990.
14. *Kljaić, Ante*: "Prilog raspravi o transformaciji društvenog kapitala", Financijska praksa, br. 6-8., Zagreb, 1990.
15. *Kljaić, Ante*: "Proces pretvaranja društvenog kapitala u druge oblike vlasništva", TEB, Privredni vjesnik, br. 12-13, Zagreb, 1992.
16. *Kvaternik, Eugen*: "Hrvatski glavničar", Zagreb, 1868.
17. *Lorković, Blaž*: "Politička ekonomija", Matica Hrvatska i Pravni fakultet, Zagreb, 1995.
18. *Mirković, Mijo*: "Ekonomska historija Jugoslavije", Sveučilište Zagreb, Zagreb, 1962.
19. *Mirković, Mijo*: "Izabrani radovi 1-4", Informator, Zagreb, 1979.
20. *Pusić, Eugen*: "Američka uprava", Matica Hrvatska, Zagreb, 1954.
21. *Orsag, Silvije*: "Financiranje emisijom vrijednosnih papira", Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Institut za javne financije, Zagreb, 1992.
22. *Rosemberg, Nathan i Birdzel L.*: "Kako se Zapad obogatio - Ekonomska preobrazba industrijskog svijeta", August Cesarec, Zagreb, 1993.
23. *Samuelson, P. Anthony i Wiliam Nordhaus*: "Ekonomija", Mate, Zagreb, 1992.
24. *Schönfelder, Bruno*: "Uloga privatnog sektora u obnovi Istočne Njemačke", Financijska praksa, br. 4, Zagreb, 1994.
25. *Schumpeter, Joseph Alois*: "Povijest ekonomske analize", I. i II., Informator, Zagreb, 1975.
26. *Soumitra, K. Sharma*: "Teorija i politika privrednog razvoja u zemljama u razvoju", Informator, Zagreb, 1977.
27. *Veselica, Vladimir*: "Razumijevanje poduzeća i njegovo financiranje", Ekonomski pregled, br. 3-4., Zagreb, 2000.
28. *Veselica, Vladimir*: "Financijski sustav u ekonomiji", Inženjerski biro, Zagreb, 1995.
29. *Veselica, V. i Vojnić D.*: "Quo vadis Croatia", Gospodarska politika Hrvatske, Osmo Savjetovanje ekonomista, Opatija, 2000.
30. *Vinski, Ivo*: "Društveni proizvod svijeta", Liber, Zagreb, 1975.
31. *Vojnić, Dragomir*: "Ekonomija i politika tranzicije", Ekonomski pregled, br. 10., Zagreb, 1999.
32. *Vojnić, Dragomir*: "Privatno vlasništvo u povijesnoj retrospektivi i u aktualnom trenutku", Ekonomski pregled, br. 1-2., Zagreb, 2000.
33. *Wojtyła Karol, Papa Ivan Pavao II.*: "Enciklika Laborem exercens", Kršćanska sadašnjost, 1981.

34. Statistički ljetopisi: SAD 1996., 1997., 1998., Japana 2000., Njemačke 1997., Hrvatske, godišta 1980.-1999. Bivše Jugoslavije 1982. i 1991.
35. Mjesečna statistička izvješća, odgovarajući brojevi, DZS.
36. Bilteni Hrvatske narodne banke, odgovarajući brojevi.

RESEARCH OF UNEMPLOYMENT PROBLEM IN CROATIA WITH POSSIBLE PROPOSAL FOR SOLUTION

Summary

Unemployment as sociological and economic category causes negative occurrences in development of economics of every community. It is in close correlation with the level of entire development and most directly is connected with realization of gross domestic product per capita.

The most developed countries of the world achieved the level of their development exactly by the help of high level of employment of population. The level and relation of employment of population in economy, both in states and their institutions, is connected with distribution of gross domestic product. Upon this relation depends investment potential of economy and by this employment and entire development.

Employment of population of less than 35 percent leads to crisis and stagnation.

According to completed researches of the appearance of unemployment and correlated to this low GDP level per capita, the paper presents basic outlines of possible solution, which starts with necessity of accelerated development and additional investment into Croatian economy.

For realization of established goal it is necessary **to initiate the state** to activate all available national personnel and material resources, including also international financial possibilities of investment.